

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
КЕАҚ «АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ АТЫНДАҒЫ ҚОСТАНАЙ Өңірлік университеті»
Өмірзақ Сұлтанғазин атындағы педагогикалық институты
Педагогика, психология және арнайы білім беру кафедрасы
Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасы
«Ыбырай Алтынсариннің Қостанай облыстық мемориалдық музейі» КММ

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

БІЛІМ БЕРУ ТӘЖІРИБЕСІНДЕГІ
ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН ИННОВАЦИЯЛАР:
ЖАҢА ҚИЫНДЫҚТАР МЕН ТИІМДІ ШЕШІМДЕР

халықаралық ғылыми-тәжірибелік
конференция материалдары

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

ТЕХНОЛОГИИ И ИННОВАЦИИ
В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ:
НОВЫЕ ВЫЗОВЫ И ЭФФЕКТИВНЫЕ РЕШЕНИЯ

материалы международной
научно-практической конференции

Қостанай қ., 2026 ж.
г. Қостанай, 2026 г.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Қуанышбаев Сеитбек Бекенович, география ғылымдарының докторы, доцент, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университетінің Басқарма Төрағасы-Ректоры, Қазақстан; **Наурызбаева Эльмира Кенжеғалиқызы**, тарих ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессоры, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университетінің академиялық мәселелер жөніндегі проректоры; **Жарлығасов Женис Бахытбекович**, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университетінің зерттеулер, инновация және цифрландыру жөніндегі проректоры; **Бережнова Елена Викторовна**, педагогика ғылымдарының докторы, Ресей Сыртқы істер министрлігінің Мәскеу мемлекеттік Халықаралық қатынастар институтының (университет) профессоры; **Есіркепова Кенжегүл Қабылғазықызы**, филология ғылымдарының кандидаты, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті Ө.Сұлтанғазин атындағы педагогикалық институтының директоры; **Ибраева Айман Елемановна**, Қостанай облысы әкімдігінің Білім басқару басшысы; **Калимжанова Роза Лаиковна**, PhD докторы, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика, психология және арнайы білім беру кафедрасының меңгерушісі; **Утегенова Бибикуль Мазановна**, педагогика ғылымдарының кандидаты, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика, психология және арнайы білім беру кафедрасының қауымдастырылған профессоры; **Смаглий Татьяна Ивановна**, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университетінің, педагогика ғылымдарының кандидаты; педагогика, психология және арнайы білім беру кафедрасының қауымдастырылған профессоры; **Жетписбаева Айсылу Айратовна**, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университетінің ҮІ. Алтынсарин атындағы әдістемелік кабинетінің меңгерушісі.

«Білім беру тәжірибесіндегі технологиялар мен инновациялар: жаңа қиындықтар мен тиімді шешімдер»:
Б 94 Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары: 13 ақпандағы 2026 жылдың – Қостанай: Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2026. – 2418 б. = Технологии и инновации в образовательной практике: новые вызовы и эффективные решения: Материалы международной научно-практической конференции: 13 февраля 2026 года. – Костанай: Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, 2026. – 2418 с.

ISBN 978-601-356-659-7

Жинақта «Білім беру тәжірибесіндегі технологиялар мен инновациялар: жаңа қиындықтар мен тиімді шешімдер» атты Алтынсарин оқулары Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының материалдары бар. Бұл конференциялар «Адал Азамат» ұлттық бағдарламасын іске асырудың жалпы бағыттары мен үрдістерін анықтайды, соның ішінде жас ұрпақты тәрбиелеу мен оқытудың құндылық аспектілері, жаһандық контексте ұлттық білім беру нұсқауларын қайта қарастыру және жаңартудың озық тәжірибелерін көрсету, жас ұрпақта азаматтық бірегейлік пен патриоттық құндылықтарды дамытудың ғылыми-әдістемелік негіздемесі және жасанды интеллекті заманауи білім беру процесіне жүйелі түрде енгізудің инклюзивті тәжірибелері мен әдіснамасының қысқаша мазмұны.

Конференция материалдарында ҮІ. Алтынсариннің педагогикалық мұрасының білім берудің құндылықтық мағыналары бойынша заманауи нұсқаулар контекстіндегі өзектілігі, оқыту мен тәрбиелеудің аксиологиялық аспектілерінің ғылыми негіздері, сондай-ақ мұғалімдердің ұлттық білім берудегі заманауи қиындықтарға дайындығы мәселелері және мұғалімдердің цифрлық ресурстарды пайдалана отырып, инновациялық қызметке педагогикалық құзырлығы талқыланады.

Бұл жинақтағы материалдар ғалымдар, университеттер мен колледждер профессорлары, мектеп және мектепке дейінгі мекемелер мұғалімдері, білім беру саласындағы психологтары, магистранттар мен студенттер үшін қызықты болуы мүмкін.

В сборнике содержатся материалы Международной научно-практической конференции Алтынсаринские чтения «Технологии и инновации в образовательной практике: новые вызовы и эффективные решения», определяющие общие направления и тенденции внедрения национальной программы «Адал азамат», такие, как ценностные аспекты воспитания и образования молодого поколения, демонстрация лучших практик по переосмыслению и актуализации национальных ориентиров образования в глобальном контексте, научно-методическое обоснование формирования гражданской идентичности и патриотических ценностей обучающихся, обобщение инклюзивных практик и методологии системной интеграции искусственного интеллекта в современный образовательный процесс.

Материалы Конференции посвящены обсуждению актуальности педагогического наследия ҮІ. Алтынсарина в контексте современных ориентиров ценностных смыслов воспитания, научных основ аксиологических аспектов обучения и воспитания, а также вопросы готовности педагогов к современным вызовам в отечественном образовании, к инновационной деятельности с использованием цифровых ресурсов. Материалы данного сборника могут быть интересны ученым, преподавателям вузов и колледжей, учителям школ и воспитателям дошкольных учреждений, педагогам-психологам, магистрантам и студентам.

ISBN 978-601-356-659-7

9 786013 566597

УДК 37.013.75:371.3
ББК 74.04+74.202

© Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2026
© Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, 2026

Список литературы:

1. Абай Кунанбаев. Слова назидания // Собрание сочинений: в 2 т. – Алматы: Жазушы, 2018. – Т. 2. – С. 5–180.
2. Жумабаев М. Избранные произведения. – Алматы: Жазушы, 2019. – 320 с.
3. Лизунова Е. В. Мастерство Мухтара Ауэзова: монография. – Алма-Ата: Жазушы, 2008. – 288 с.
4. Сарычев И. О. А. С. Пушкин. «Капитанская дочка»: основное содержание, анализ текста, литературная критика, сочинения: учебное пособие. – Москва: Родин и Компания, 2005. – 47 с.
5. Зимняя И. А. Русская литература XIX века: поэтика, темы, образы (учебное пособие). – Санкт-Петербург: Лань, 2015. – 352 с.
6. Асанкулова Б. С., Султанбекова Р. Т. Воспитание патриотизма у казахстанской молодежи // Молодой ученый. – 2023. – № 16 (463). – С. 297–299.
7. Мухтарова Ш. М., Пазылбек Б. К. Патриотизм как условие формирования гражданской идентичности личности // Вестник Карагандинского университета. – 2020. – № 3(99). – С. 25–32. – DOI: 10.31489/2020Ped3/25–32.
8. Иванова Е. А. Патриотическое воспитание школьников в контексте гуманитарного образования // Педагогика и психология. – 2021. – № 3 (48). – С. 89–96. – URL: <https://journal-pr.kaznpu.kz> (дата обращения: 20.12.2025).
9. Киселёва Н. В. Формирование гражданской идентичности обучающихся в условиях современного школьного образования // Вестник КазНПУ имени Абая. Серия «Педагогические науки». – 2022. – № 4 (76). – С. 112–118.
10. Хамзина Ш. Ш., Амеркулов Б. Б. Развитие патриотизма – младших школьников // Педагогический вестник Казахстана. – 2024. – № 2 (75). – Стр. 65–72.
11. Хлебников И. Д., Мырзахметова А. Ж., Сатанов А. Б., Маторина Е. А. Гражданская идентичность выпускников (учащихся 11-х классов) средних школ на современном историческом этапе развития Казахстана: результаты количественного исследования // Вестник Карагандинского университета. Серия «История. Философия». – 2025. – Т. 30, № 2(118). – С. 181–194.

ӘОЖ 37.036:787.1(574)

МУЗЫКАЛЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДЕ ДОМБЫРА АСПАБЫНЫҢ МАҢЫЗЫ

Жармаганбетова Жаңагүл Рахымжанқызы,
педагогика ғылымдарының магистрі, музыка пәні мұғалімі,
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің Дружба жалпы білім беретін мектебі» КММ,
Қостанай қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада жас ұрпаққа білім мен тәрбие беруде ұлттық мәдени-тарихи құндылықтарды, соның ішінде домбыра аспабы арқылы музыкалық тәрбиенің маңызы қарастырылады. Бастауыш сынып оқушыларына музыка сабағында дәстүрлі ән-күйлерді пайдалану арқылы ұлттық сана-сезімді қалыптастыру жолдары талданады. Домбыра аспабының оқушылардың көркемдік талғамын, эмоциялық сезімталдығын дамытудағы, ұлттық мәдениетке құрметпен қарауға тәрбиелеудегі рөлі айқындалады.

Түйінді сөздер: музыкалық тәрбие, домбыра, ұлттық өнер, бастауыш сынып, күй, дәстүрлі музыка.

Аннотация

В статье рассматривается значение музыкального воспитания через домбру в формировании национального самосознания подрастающего поколения. Анализируются пути формирования национального самосознания у учащихся начальных классов с использованием традиционных песенных мелодий на уроках музыки. Определяется роль инструмента домбры в

4 СЕКЦИЯ

**ФОРМИРОВАНИЕ ГРАЖДАНСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ И ПАТРИОТИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ ЛИЧНОСТИ: ПРОБЛЕМЫ И ОПЫТ
АЗАМАТТЫҚ БІРЕГЕЙЛІКТІ ЖӘНЕ ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫҢ ПАТРИОТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ: МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ТӘЖІРИБЕ**

развитии художественного вкуса, эмоциональной чувствительности учащихся, воспитании уважительного отношения к национальной культуре.

Ключевые слова: музыкальное воспитание, домбра, национальное искусство, начальная школа, күй, традиционная музыка.

Abstract

The article considers the importance of musical education through the dombra as a means of forming national consciousness among primary school students. The article analyzes the ways of forming national self-awareness among primary school students using traditional song melodies in music lessons. The role of traditional songs and instrumental music in developing aesthetic taste, emotional sensitivity, and respect for national culture is determined.

Key words: musical education, dombra, national art, primary school, kui, traditional music.

Музыка – оқушының ақыл–ойын дамытып, дүниені жан–жақты танып білуіне көмектеседі, халықтың рухани мәдениетіне жақындастыра отырып, ұлттық сана–сезімін тәрбиелеп, адамгершілік және азаматтық белсенділігін қалыптастырады. Сөйтіп, осының нәтижесінде жеке тұлғаның жан–жақты үйлесімді дамуына әсер етеді.

Оқушылардың музыка өнерін түсініп қабылдауына талғампаздығын тәрбиелеуде, эмоциялық сезімталдығын дамытуда, білімді, мәдениетті болып өсуіне ықпал етуде музыка пәнінің алатын орны ерекше. Мектепте музыка сабағында оқушыларды ұлттық өнерге баулуда домбыра аспабы мен дәстүрлі ән–күйлеріміздің маңызы зор. Балалардың ұлтымыздың кең тараған киелі аспабы домбырада ойнай білуі, ән–күйлерімізді тыңдап түсінуі, олардың көркемдік талғамын және эмоционалдық мүмкіндігін көтеріп, халқымыздың бай мұрасын, әуендік бояуын жастайынан бойына сіңіріп, ұлттық мәдениетімізге құрметпен қарауға тәрбиелейді. Сондықтан сабақта ұлттық музыка өнерінің түрлерін ән, күй, терме, жыр, айтыс, толғауларды домбыра аспабының сүйемелдеуінде тыңдатып, олардың әрқайсысының жалпы ерекшеліктерін тереңірек түсіндірудің маңызы зор. Музыкалық білімді жүйелі түрде дамыту барысында ұлттық сана иірімдерін айқындай түсу және оны тереңірек меңгерту музыка пәні мұғалімдерінің басты міндеті болмақ.

Егер оқушылар өз халқының ұлттық өнерін үйреніп, құрметтеп соны жан–тәнімен сүйіп өссе, ол өз отанының патриоты болып оның тілін, дінін, салт–дәстүрін жақсы меңгеріп, әрқашан да соған қызмет етуге дайын тұрады.

Ұлттық өнер – бұл әрбір ұлттың өзіндік салт–дәстүрлері мен мәдениеті болып табылады. Ол баланың дүниетанымына, сеніміне, моральдық қасиеттердің қалыптасуына, эстетикалық сезімдерінің тұрақтылығына әсер етеді. Ұлтқа қатысты өнердің түрлері музыка, әдебиет, сәулет өнері, қолөнер бір–бірімен тығыз байланысты. Өнер негізінен өмірді бейнелейді мысалы, музыка адамның ішкі жандүниесінің құпия сырларын әуен, ырғақ арқылы бейнелейді. Қазақ халқының мәдениеті мен әдебиетін жан–жақты зерттеп, ұлттық ағарту ісінің негізіне ғылыми еңбектерімен үлес қосқан дарынды ғалым Шоқан Уалиханов «Қазақ даласындағы тәлім–тәрбиенің басты құралы – жыр, айтыс, өлең, терме» – деп, олардың түрлеріне талдау жасап дүниетанымдық, тәрбиелік мәнін жоғары бағалады. Дарынды ғалымның данышпандық ой–мақсаттары қазақ халқының ұлттық өнерінің жас ұрпақ тәрбиесіндегі маңызын бүгінгі күні де маңыздылығын арттырып отыр.

Ұлттық аспаптарымыз халқымыздың тұрмысы мен тіршілік қам–қарекетіндегі, салт–дәстүрі мен дүниетанымындағы, тарихы мен өнеріндегі бірегей заттық мұрасы, рухани–мәдени байлығы болып табылады. Шертпелі аспаптарымыздың ішінде домбыраның ұлт тарихы, өнері мен ұрпақ тәрбиесінде маңызы айқындала түсуде.

Қазақ дүниетанымы бойынша домбыра бойында қолөнер, орындаушылық, күйшілік секілді танымдық құндылықтар жинақталған. Адам көкірегіне нұр құятын, жамандықтан сақтайтын күшке ие аспап ретінде оған үкі тағып, төрге іліп қастерлейді. Қазақтың шертпелі аспаптарының ішіндегі ең көп қолданылатыны және көптеген үлгі-нұсқалары бары – домбыра. Қазақ даласының әр өңірінен «үш ем», «бүктемелі», «үш ішекті», «қуыс мойын», «екі жақты», «желбезекті», «қос мойын», «тұмар» деп аталатын үлгі-нұсқалары пайда болған [1]. Шағын үлгіде жасалатын, балаларға арналған екі ішекті түрі – шіңкілдек. Шіңкілдектің үні басқа аспаптардың дыбысымен қосылғанда ашық естіліп ерекшеленіп тұрады.

Домбыра халықпен бірге жасасып, өзінің шежіресін қалыптастырды. Ақын жыраулар, сал-серілер, қол бастаған батырлар мен би-шешендер домбыраны жырға қосты. Мысалы:

Шықпай отыр домбырам,
Сырылдап мұның қақпағы.
Айтқан сөзге түсінбес,

Адамның мисыз ақымағы [2]. – деп Ақтан жырау Керейұлы жырласа, сыршыл ақынымыз Мұқағали Мақатаев

Домбырам жүрегіммен үндес едің,
Сенімен сырласымдай тілдесемін.
Бабамнан қалған мұра сен болмасаң,

Өнердің не екенін білмес едім.. – деген өлең жолдарымен домбыраны өз жырларына арқау етіп, домбыра аспабының қазақ өмір тіршілігінде алатын орнын айқын бейнелейді.

Жалпыға бірдей білім беретін мектептегі музыка пәнінің мұғалімі – музыканы оқыту арқылы оқушы бойында музыка мәдениетін қалыптастырушы маман. Мұғалім оқу жұмыстарын мектептерде қойылатын талаптарды басшылыққа ала жүргізеді. Ол музыка бағдарламасы бойынша сабақ жүргізу барысында оқыту мен тәрбиелеудің тиімді әдісін таңдап ала отырып, оқу жоспарын жүзеге асырады.

Музыкалық тәрбие берудегі музыка тыңдау – музыка пәнінің маңызды бір бөлігі болып табылады. Ол музыкалық жан – жақтылықты кеңейтеді, музыкалық білімін толықтыра отырып, қабылдауын дамытады, сүйіспеншілігі мен көркемдік талғамын қалыптастырады. Музыка тыңдау барысында шартты түрде бастауыш сынып оқушыларының қабылдауын былайша топтастыруға болады: шығарманың мазмұнын елестету, оның жанры, құрылысы және басқа көркемдік құралдарын ажырату.

Бұл мақсат – міндеттер қазақ халық аспаптық музыкасын тыңдату барысында оқушылардың алған білім мазмұны қарапайымнан күрделіге біртіндеп өту, бірізділік, түсініктілік, жас ерекшелігін ескеру және т.б. тәрізді дидактикалық принциптерді басшылыққа алу арқылы жүзеге асырылады.

Бастауыш сынып оқушыларына музыка (күй) тыңдату дәстүрлі төрт кезең бойынша жүргізілді. Олар мыналар: мұғалімнің кіріспе әңгімесі, музыка тыңдау, музыканы әңгімелеу – талдау, музыканы қайта тыңдау.

Кіріспе әңгімеде мұғалім тыңдалатын күйдің авторы жөнінде мәлімет беріп, күйдің тарихын түсінікті, қысқаша түрде баяндап оқушының тыңдайтын күйге қызығушылығын оятуы маңызды. Мұғалімнің ұғынықты кең мағлұмат беруі арқылы оқушылардың музыкалық дүниетанымын кеңейте түседі. Музыка мұғалімнің орындауында немесе күй табақтан тыңдатылады. Мұғалімнің күйді өзі орындауы шығарманың кез-келген жерінен тоқтап, иірімдерін, орындалу ерекшеліктерін

көрсету үшін тиімді әрі оқушылардың домбыра аспабында ойнауға деген ынтасын оятып, қызығушылығын арттырады, сыныпта жақсы көңіл күй тудырады.

Музыканы әңгімелеу – талдауда күйдің мазмұнын ашатындай сұрақтар алдын ала әзірленіп, қажетті жауапты алатындай түрлендіріліп, талдау кезінде оқушылардың белсенділігін арттырып, дұрыс жауапқа бағыттып, қорытынды жасауға негіз болатындай болуы қажет. Күйді тыңдап болғаннан кейін күйдің екпіні қандай? Қандай динамикалық дыбыс күштерін байқадыңыздар? Күйді тыңдай отырып, көз алдымызға нені елестетуге болады? Күй тыңдағанда қандай әсер алдыңыздар? Күй бізге не айтты? Күйдің мінезі қандай? Мұғалім оқушылардың жауабын тыңдап, қорытынды жасайды. Музыка пысықтау, бекіту оқушылардың жауабын толықтыру мақсатында қайтара тыңдалады. Күйді толығынан соңына дейін тыңдау оқушының күйдің әуенін ұзақ есінде сақтап, басқа күйлерден ажырата білуі үшін маңызды.

Ерте кезде күйшілер домбыра үйретуде балаларды қызықтыру үшін «Ортеке қуыршағын» пайдаланған. Балалардың неге қызықса соны тез үйреніп алатын қасиетін жақсы білген бабаларымыз ортеке қуыршағы арқылы балаларды күйшілік өнерге баулыған.

Ортекемен күй орындауға оқушылар қызығады, әсіресе қуыршақтың күйдің ырғағына байланысты түрлі қозғалыстар жасауы оқушыларға қуаныш сыйлайды. Ортеке орындаушылық өнері оқушының бойында икем, талпыныс, сабырлық және төзімділік қасиеттерін дамытады, еңбекке тәртіпке тәрбиелейді [3, б. 623].

Екінші сыныпта «Ойқастаған ортеке» тақырыбында музыка пәні мұғалімі ортеке қуыршағын билетіп, күйді өзі орындап берсе оқушылар домбыраға қызығып, үйренуге талпынады.

Бастауыш сыныптарда халық аспаптық музыкасына оқушылардың қызығушылығын қалыптастыру ісі педагогика, психология және оқыту әдістемелерінің жетістіктеріне сүйене отырып, жан-жақты түрде, мұғалімнің творчестволық деңгейіне, шеберлігіне сай, оқушының қызығушылығын дамыту мақсатын көздеу ыңғайында жүзеге асырылады. Оқушылардың бойында білім-білік дағдыларын қалыптастыру орайында жүргізілетін қандай да болсын эксперименттік жұмыстарды оның түпкі нәтижесін, қалыптасуы мүмкін ықтимал жағдайларды алдын-ала болжап, жоба-жоспарын белгілеп алмай жүзеге асыруға болмайды [4].

Музыка тыңдау – сабақтың негізі. Сабақты тыңдауға, дауыс жаттықтыруға, ән айтуға, ойнауға арналған шығармалардың барлығы алдымен тыңдалып, талданады. Музыка тыңдауға үйрету – күрделі де маңызды мәселелердің бірі. Н. А. Грозденская: «...Менің ойымша, тыңдауды вокалды музыкадан бастасақ, оқушының зейіні әннің сөзіне немесе орындаушының орындау мәнері мен мимикасына ауып, музыка сазына аз көңіл бөледі, ал аспаптық музыканы тыңдағанда, керісінше, орындау жағына аз көңіл бөлініп, негізінен музыканы, әуенді тыңдайды...» – деген ой айтады [5]. Демек, оқушыларды музыка тыңдауға баулудың алғашқы сатысында қарапайым, мәтінсіз шығармаларды яғни домбырамен күй тыңдату музыкаға бірыңғай ден қоюға мүмкіндік береді.

Ұлттық дәстүрлі ән-күйлерімізді тыңдатар алдында немесе тыңдатып, талдатып болғаннан кейін оқушылар жауабын толықтыру ретінде айтқан мұғалімнің қорытынды сөзі, сөйлеу тілі төменгі сынып оқушыларына түсінікті, әрі тартымды болуы қажет. Музыканы талдату барысында мұғалімнің шығарманың мағынасына қарай сұрақтар құрай білу дағдысы да үлкен маңызды орын алады. Дұрыс қойылған танымдық сұрақтар оқушыларды ойландырады, музыкалық шығарма жайында өз түсінігін айта білуге баулып, қиялын дамытады.

Барлық зерттеушілер негізінен музыкалық есту қызметінің алғашқы кезеңіне, яғни, мазмұны тыңдау дайындығының қалыптасуымен байланысты болып келетін кезеңіне назар аударады. Бұл талап тыңдаушылардың ойынан шығуымен және музыканы қабылдау жағдайымен байланысты. Адамдар музыканы концерт үстінде, радиодан немесе теледидардан тыңдағанда, жеке немесе эмоционалдық әсер эффектін басынан кешкенде, басқа адамдар қатысқанда түрліше қабылдайды. Композитор, музыканы орындаушы, зерттеуші түрлі тұрғыдан қабылдайды. Баланы күй тыңдауға, тыңдай отыра оны саналы түрде қабылдауға баулу музыкалық тәрбие беру жұмысындағы күрделі міндеттердің бірі. Музыкалық қабылдау – сабақта қолданылатын іс-әрекеттердің іргетасы.

«Музыка тыңдау» бөліміне күйлерді жүйелеу барысында қарапайымнан күрделіге біртіндеп өту, бірізділік, түсініктілік, жас ерекшелігін ескеру және т.б. тәрізді дидактикалық принциптер басшылыққа алынған.

Оқушылар бірінші сыныпта алған алғаш рет «күй», «күйші – композитор», төрт түлікке арналған әндер мен күйлер ұғымымен танысып, әрі қарай білімін бірте-бірте кеңейте түседі, аңыз күйлер мен жеке халық аспаптарымен танысып шығады. Мәселен, домбыра аспабының құрылысы, дыбыс бояуы жөнінде мағлұмат алады. Әрбір аспаптың (домбыра, жетіген, қобыз, сыбызғы т.б.) шығуына байланысты аңыздармен, қызғылықты оқиғалармен хабардар болады.

Екінші сыныпта оқушылар Құрманғазы, Тәттімбет, Қорқыт, Дәулеткерей, Дина тәрізді ірі күйші-композиторлар өмірі және шығармаларымен таныс болады. Күйді салыстырмалы түрде тыңдай отырып, ондағы әуенге жақын таныс жерлері мен қайталанып келетін үзінділерін баланың өздері табатын болады.

Үшінші сыныпта домбыраның сүйемелімен орындалатын халық әндері, терме, айтыс, халық композиторларының өмірі мен шығармалары, қазақ оркестріндегі ұлттық аспаптармен танысады. Төкпе күй, халыққа кең тараған майталман күйшілердің осы жанрдағы шығармаларын тыңдап, олардың шығу тарихы жөнінде мәлімет алады.

Төртінші сынып оқушылары халық күйлерінің аңызы, Махамбет «Жұмыр қылыш» Тәттімбет «Сарыжайлау» күйлерін тыңдайды. Домбыраның орындауында «Алпамыс батыр», «Қыз Жібек» жыры Бұқар жыраудың «Биік тауға жарасар» термесі, халық әні «Қоғалы-ай», Жаяу Мұса «Ақ сиса» әндерімен танысады.

Бесінші сыныпта домбыраның орындауында дәстүрлі әндер оның ішінде Біржан Қожағұлұлы, Кенен Әзірбаев, айтыс түрлері, «Қыз бен жігіт айтысы», «Ақындар айтысы», «Қайым айтыс», «Төкпе күй», «Шертпе күй», Халық әні «Беу, айдай» және тұрмыс салт әндерімен танысады.

Алтыншы сыныпта дәстүрлі күйшілік өнер, дәстүрлі әншілік өнер, Қазақстан композиторларының классикалық туындыларында пайдаланылған ән-күйлермен танысады. Мәселен, Е.Брусиловский «Қыз Жібек» операсындағы «Шегенің термесі», халық әндері, Ғ. Жұбанова «Жігер» симфониясындағы Дәулеткерейдің күйлері, М. Төлебаевтың «Біржан-Сара» операсындағы айтыс жанры тәрізді күрделі шығармалардан өздеріне таныс ән, күйлерді ажыратып, халық музыкасы мен компози-торлардың өнері музыка арасындағы жалғасты байқайды.

Ұлттық ән-күйлерімізді оқушылардың түсініп, домбыраға қызығып, үйренуге талпынуы үшін музыка пәні мұғалімі сабақ өткізуде домбыра аспабын кеңінен қолданып, күйлердің шығу тарихын шебер жеткізіп, халық әндерін өткенде әнді домбыра аспабымен сүйемелдеп орындатуы, терме-жырларды аспапта өзінің орындауында тыңдатуы маңызды. Ұлттық музыкалық аспапқа арналған Домбыра күні

4 СЕКЦИЯ

**ФОРМИРОВАНИЕ ГРАЖДАНСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ И ПАТРИОТИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ ЛИЧНОСТИ: ПРОБЛЕМЫ И ОПЫТ
АЗАМАТТЫҚ БІРЕГЕЙЛІКТІ ЖӘНЕ ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫҢ ПАТРИОТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ: МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ТӘЖІРИБЕ**

2018 жылы 12 маусымда шыққан ҚР Президентінің Жарлығымен ресми түрде бекітілді. Шілденің бірінші жексенбісінде аталып өтетін бұл мереке домбыра аспабына деген үлкен құрмет, яғни алдағы уақытта да ұлттық аспабымыздың маңызын одан әрі арттыра бермек.

Музыка оқушыға сезім арқылы оның өте нәзік ішкі жандүниесіне әсер етіп, оның жүрегіне тура жол табады. Халқымыздың рухына, психологиясына, менталитетіне тән ұлттық өнерімізді музыка сабағында домбыра аспабының орындауында оқушылардың бойына сіңіріп, қызығушылығын оятсақ, ол музыка оның рухани құндылығына айналып, патриоттық сезімі жоғары, рухы күшті, дүниетанымы кең, ұлттық өнерді құрмет тұтатын тұлға тәрбиелеуге жол ашамыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Жәкішева, З. С. Қазақтың дәстүрлі музыкалық аспаптары. – Алматы. «Алматыкітап», 2009. – 9 б.
2. Бес ғасыр жырлайды. – Алматы. Жазушы, 1985. – 57 б.
3. Жармағанбетова, Ж. Тарихы терең «Ортеке» орындаушылық өнері // «Учительская плюс», №26–27. – 623–624 бб.
4. Құлманова, Ш. Бастауыш сыныпта музыканы оқыту әдістемесі (1–4 сынып). – Алматы. «Атамұра», 1996. – 55 б.
5. Грозденская, Н. А. Слушание музыки в начальной школе. – Москва, 1988. – 85б.

ӨОЖ 37.100.32

ӘЛЕМ ТАРИХЫНДАҒЫ САЯСИ ЖӘНЕ РУХАНИ КӨШБАСШЫЛЫҚ: БИЛІК, ЗАҢ ЖӘНЕ ҚОҒАМ ДАМУЫ

Зулпқарова Турсынай Нурболатовна,

тарих пәнінің мұғалімі, педагог–сарапшы

Дарынды балаларға арналған С.Сейфуллин атындағы
№11 облыстық мамандандырылған мектеп–лицей–интернаты,
Орал қ, Қазақстан

Аңдатпа

Бұл мақалада әлем тарихындағы саяси және рухани көшбасшылықтың қоғам дамуына тигізген ықпалы қарастырылады. Ежелгі дәуірден бастап қазіргі заманға дейінгі көрнекті тұлғалардың билік жүргізу тәжірибесі, заң жүйесін қалыптастырудағы рөлі, мемлекетті басқарудағы жауапкершілігі және адамзат өркениетіне қосқан үлесі талданады. II Рамзес, Хаммурапи, Александр Македонский, Гай Юлий Цезарь сынды антикалық дәуір билеушілерінен бастап, Абылай хан, Шыңғыс хан, Әмір Темір, Сұлтан Бейбарыс, сондай-ақ жаңа және қазіргі заман көшбасшылары – Джордж Вашингтон, Наполеон Бонапарт, Мұстафа Кемал Ататүрік, Нельсон Мандела, Дэн Сяопин, Ли Куан Ю, Дінмұхамед Қонаев және Қасым–Жомарт Тоқаевтың саяси қызметі кеңінен қамтылады. Сонымен қатар рухани көшбасшылықтың үлгісі ретінде Абай Құнанбайұлы мен Әлихан Бөкейхановтың тарихи орны айқындалады.

Түйінді сөздер: саяси көшбасшылық, рухани көшбасшылық, билік, заң жүйесі, мемлекет басқару, демократия.

Аннотация

В данной статье рассматривается влияние политического и духовного лидерства на развитие общества в мировой истории. Анализируется опыт государственного управления, роль формирования правовой системы, ответственность власти и вклад выдающихся личностей в развитие человеческой цивилизации с древнейших времен до современности. В работе широко

АЗАМАТТЫҚ БІРЕГЕЙЛІКТІ ЖӘНЕ ЖЕКЕ ТҰЛҒАНЫҢ ПАТРИОТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ: МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ТӘЖІРИБЕ

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ

4 СЕКЦИЯ

ФОРМИРОВАНИЕ ГРАЖДАНСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ И ПАТРИОТИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ ЛИЧНОСТИ: ПРОБЛЕМЫ И ОПЫТ

Абиева Айнура Сералеевна, Смаглий Татьяна Ивановна	<i>Внутренние ресурсы личности как фактор психологической безопасности старшеклассников</i>	2124
Азаров Данил Станиславович, Демисенова Шнар Сапаровна	<i>Проблема эмоционального выгорания у будущих педагогов и пути ее решения в образовательной среде вуза</i>	2128
Айтпаева Алия Богдановна, Тогусаева Ажаргуль Казийкановна	<i>Қазіргі мектептегі азаматтық–патриоттық тәрбиенің маңызы</i>	2133
Аманкелді Аяжан, Султанбекова Жадыра Хамитбековна	<i>Дүниетану пәні арқылы бастауыш сынып оқушыларының патриоттық құндылықтарын қалыптастырудың жолдары</i>	2137
Аманова Жаңыл Жарылкагановна	<i>Абай мұрасы – жастар тәрбиесінің рухани негізі</i>	2141
Арыстан Нұралы Нұрланұлы, Калиева Жанар Шалахановна	<i>Мектеп оқушыларында азаматтық бірегейлік пен патриоттық құндылықтарды қалыптастырудағы ұлттық сананың рөлі</i>	2144
Асанова Карлыгаш Илиукеновна, Сарина Арайлым Амантаевна	<i>Патриотты қалай тәрбиелейміз: мұғалімдерге 10 кеңес</i>	2149
Ахметбекова Зауре Далихатовна	<i>Развитие толерантности в рамках программы «Адал азамат» как основа гражданской идентичности</i>	2153
Байкужаев Рискелды Дулатович, Семашко Анна Александровна	<i>Инновационные подходы к формированию патриотизма и гражданской ответственности у школьников в условиях цифровой трансформации образования</i>	2157

Бакен Инабат Есенқызы, Усакбаева Гульжанат Сапаровна	<i>Жобалау қызметі арқылы білім алушылардың азаматтық бірегейлігін қалыптастыру тәжірибесі</i>	2160
Балжанова Айгуль Магжановна	<i>Ценностные ориентиры патриотического воспитания личности</i>	2163
Батыр АйымСайлақызы, Байжанова Сауле Аскарбековна	<i>Лэпбук как средство ознакомления с родным краем детей 4–5 лет</i>	2167
Безаубекова Алмагул Даненовна, Дускеева Камилла Бергентаевна	<i>Ыбырай Алтынсарин шығармаларын оқытуда адамгершілікке тәрбиелеу</i>	2171
Бектурганова Римма Чингизовна	<i>Мотивациякисследовательскойииннов ационной деятельности как фактор профессионального становления будущего педагога</i>	2177
Гербут Елена Анатольевна	<i>Роль искусственного интеллекта в формировании гражданской идентичности и сохранении национальных культур</i>	2188
Дерендяева Мария Витальевна, Естигнеева Дарья Николаевна	<i>Игра как инструмент воспитания гражданских качеств: сюжетно– ролевые и настольные игры о Родине</i>	2192
Дуйсбаева Гулдерай Серикқызы	<i>Трансформация нравственно– культурных ценностей в условиях глобализации: казахстанский контекст</i>	2195
Еслямгалиева Зоя Сейсембаевна	<i>Психолого–педагогические аспекты формирования гражданственности и патриотизма на разных возрастных этапах обучения: из опыта работы</i>	2200
Жармаганбетова Жаңагүл Рахымжанқызы	<i>Музыкалық тәрбие беруде домбыра аспабының маңызы</i>	2206
Зулпқарова Турсынай Нурболатовна	<i>Әлем тарихындағы саяси және рухани көшбасшылық: билік, заң және қоғам дамуы</i>	2211
Изтелеуова Айгерим Кажмукановна	<i>Білім беру жүйесінде ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың маңызы</i>	2217

Казиева Айгуль Айткожиновна	<i>Қазіргі мектептегі азаматтық тәрбие жүйесіндегі қазақ ағартушылары мұрасының маңызы</i>	2221
Кайырбекова Меруерт Кадырхановна	<i>Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық идеялары контекстіндегі заманауи оқушының құндылықтар жүйесін қалыптастыру</i>	2224
Калиниченко Оксана Викторовна, Назмутдинов Ризабек Агзамович	<i>Формирование гражданской идентичности молодежи</i>	2228
Касенова Нормуль Шакировна, Серикбаева Роза Назымовна	<i>Бастауыш сынып оқушыларында патриоттық тәрбиені сыныптан тыс жұмыстар арқылы қалыптастыру</i>	2232
Кишкимбаева Замира Болатбековна, Шалгимбекова Кенжегуль Сапышевна	<i>Психолого–педагогические условия формирования ответственного поведения подростков в школьной воспитательной среде</i>	2238
Ковальчук Инесса Николаевна, Иваненко Лариса Анатольевна	<i>Системный подход к профессиональному воспитанию будущего учителя</i>	2244
Кривчикова Анастасия Владиславовна, Дорош Наталья Леонардовна	<i>Роль воспитательной работы в формировании творческой молодежи на факультете искусств и дизайна</i>	2249
Кусаинова Тамаша Бахитжановна, Абилова Кенжегуль Укаповна	<i>Қазақ тілі сабақтары арқылы оқушылардың азаматтық бірегейлігін қалыптастырудың педагогикалық мүмкіндіктері</i>	2252
Лихорад Оксана Ивановна	<i>Развитие патриотической культуры у студентов педагогических специальностей: трудности и пути решения</i>	2258
Маркина Зейнеп Бакитжановна	<i>«Туған жер–алтын бесігім» бағдарламасының шәкірт бойына құндылықтарды қалыптастырудағы рөлі</i>	2262
Нуржанова Жанат Турсынбаевна, Якупова Нургул Адильхановна	<i>Білім берудегі тәрбие мен оқытудың негіздерінде жеке тұлғаның патриоттық құндылықтарын қалыптастыру</i>	2267

Нуркина Тамара Чайзатовна	<i>Творчество Ибрая Алтынсарина как воплощение идей народной педагогики в воспитании патриотизма и гражданской идентичности в системе начального образования</i>	2270
Орақова Амангүл Шахарбековна, Батталова Бегімай Бекмұратқызы	<i>Көркем еңбек пәнінің ұлттық мәдени мұрамен байланысы: тәрбиелік әлеуеті мен құндылықтық бағыттары</i>	2275
Прасолова Ольга Евгеньевна	<i>Чтение на каникулах как эффективное средство формирования гражданской идентичности младших школьников</i>	2280
Рахимжанова Рыскул Дуанбековна	<i>Цифрлық білім ресурстарын қолдану арқылы өзге тілді оқушыларды патриоттық құндылықтарға баулу</i>	2284
Сайлаухан Абылай Беркінұлы, Мамбетов Жолдасбек Ормаханұлы	<i>Бақсылық дәстүр және оның қазақ әдебиетінде бейнеленуі</i>	2289
Сафарян Лариса Викторовна, Черноус Ольга Анатольевна	<i>Формирование основ гражданской идентичности и патриотических ценностей у детей 3–х в условиях дошкольной организации на основе программы «Адал азамат»</i>	2295
Серікбай Оспанов, Мырзағалиева Күлзада Мешитбаевна	<i>Ыбырай Алтынсарин еңбектерінің замандастарына, кейінгі ұрпаққа әсері</i>	2298
Серикова Айнагуль Аргынтаевна, Сагиева Аружан Мейрамбекқызы	<i>Генеративті жасанды интеллект арқылы математика сабағында ұлттық мазмұнды модельдеу</i>	2303
Сигида Дарья Андреевна	<i>Ценности, мотивы и ориентации личности в системе управления</i>	2308
Смоляная Марина Николаевна	<i>Формирование модели «Адал азамат» в современной школе</i>	2311
Solomakha Anastasia Dmitrievna	<i>Methodology for forming digital civil literacy among teenagers</i>	2318
Султанова Айкерим Малшыбаевна	<i>Азаматтық бірегейлік пен патриоттық құндылықтарды қалыптастырудың педагогикалық мәселелері</i>	2321

Сүлеймен Диас Мәлікұлы, Смаглий Татьяна Ивановна	<i>Проблема социального самочувствия в психолого–педагогической литературе</i>	2325
Темірбаева Гүлсім Сәруарқызы	<i>Қазақстан тарихы сабағында азаматтық бірегейлікті дамыту жолдары</i>	2330
Толегенова Шолпан Толегеновна	<i>Роль организаций образования в формировании активной гражданской позиции и патриотизма</i>	2335
Туболец Светлана Григорьевна, Щепеткова Наталья Владимировна	<i>Формирование национальных ценностей в образовательном процессе начальной школы</i>	2338
Умарова Бибигуль Ахметкалиевна, Хасенова Мадина Маратовна	<i>Жаһандану жағдайында жеке тұлғаның азаматтық бірегейлігін қалыптастыру мәселелері (бастауыш мектептегі білім беру мысалында)</i>	2343
Успанова Жұлдыз Айтжановна	<i>Азаматтық бірегейлік – болашақ қоғамның тірегі</i>	2347
Утесова Гүлжан Көшербайқызы, Романкулова Айгул Оразаухановна	<i>Азаматтық бірегейлік пен отансүйгіштік: жастар тәрбиесіндегі өзекті мәселелер</i>	2350
Шакина Инна Михайловна	<i>Роль уроков литературы в формировании гражданской идентичности и патриотических ценностях школьников</i>	2354
Шалгимбеков Айбек Батырханович, Ковальчук Наталья Васильевна	<i>Интеграция ценностей «Адал азамат» в содержание уроков истории</i>	2359
<i>Резолюциясы / Резолюция.....</i>		2363
<i>Содержание пленарных докладов / Пленарлық баяндамалар мазмұны.....</i>		2371
<i>Содержание 1 секции / 1 секция мазмұны</i>		2372
<i>Содержание 2 секции / 2 секция мазмұны</i>		2394
<i>Содержание 3 секции / 3 секция мазмұны</i>		2400
<i>Содержание 4 секции / 4 секция мазмұны</i>		2413

**«БІЛІМ БЕРУ ТӘЖІРИБЕСІНДЕГІ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН ИННОВАЦИЯЛАР:
ЖАҢА ҚИЫНДЫҚТАР МЕН ТИІМДІ ШЕШІМДЕР» атты
АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ–ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛДАРЫ
МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ
«ТЕХНОЛОГИИ И ИННОВАЦИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ:
НОВЫЕ ВЫЗОВЫ И ЭФФЕКТИВНЫЕ РЕШЕНИЯ»**

Материалдар жинағын
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай
өңірлік университеті
Ө.Сұлтанғазин атындағы педагогикалық
институтының
педагогика, психология және арнайы білім
беру кафедрасында теріліп, беттелді

Компьютерлік беттеу:
Жетписбаева А.А.

Мекен-жай:
110000, Қостанай қ., Байтұрсынов көш. 47
(Пединститут ғимараты, Тәуелсіздік к-сі
118, 626 каб.)
Тел.: 8 (7142) 54-58-74 (ішкі 120).

Пішімі 60*84/18.
Көлемі 151 б.т.
Электронды нұсқасы университеттің
ksu.edu.kz сайтында орналастырылған
сәуір, 2026 жыл

Сборник материалов набран и сверстан
кафедрой педагогики, психологии и
специального образования
педагогического института
им. У.Султангазина
Костанайского регионального
университета им. Ахмет Байтұрсынұлы

Компьютерная верстка:
Жетписбаева А.А.

Адрес:
110000, г. Костанай, ул. Байтұрсынова 47
(корпус Пединститута, ул.Тәуелсіздік
118, каб. 626).
Тел.: 8 (7142) 54-58-74 (вн.120)

Формат 60*84/18.
Объем 151 п.л.
Электронный вариант размещен на сайте
университета ksu.edu.kz
апрель 2026 год

